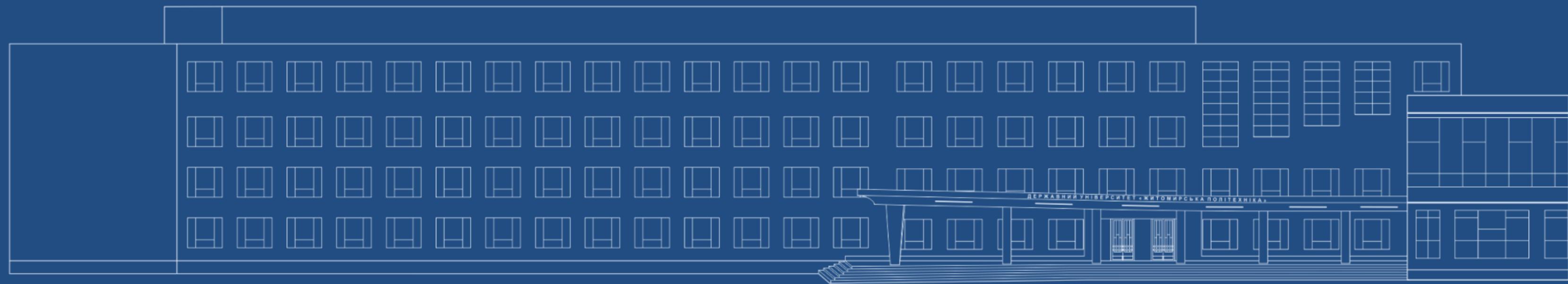
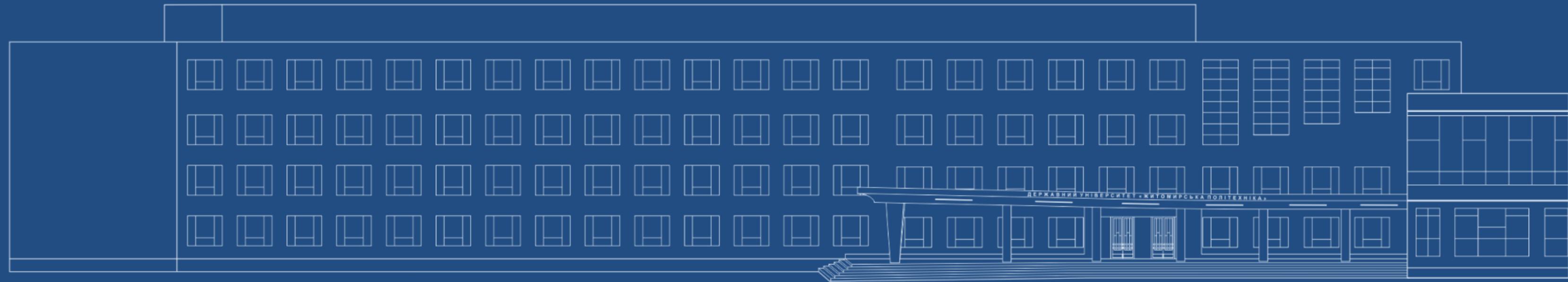

ТЕМА 8. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

План лекції

1. Моделі правового забезпечення економічної безпеки у зарубіжних державах
2. Економічна безпека в праві Європейського Союзу

Вступні питання для дискусії:

1. Чи існує «універсальне право економічної безпеки», чи кожна країна повинна мати власну унікальну модель, виходячи з національних інтересів?
2. Чи існує універсальна модель правового забезпечення економічної безпеки, чи вона завжди залежить від типу правової системи (романо-германської, англосаксонської)?
3. Чи повинна економічна безпека регулюватися переважно публічним правом (конституційним, адміністративним, кримінальним) чи ринковими механізмами
4. У чому принципова різниця між «безпековою державою» та «регуляторною державою» в економічній сфері?

ГЛОБАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПАРАДИГМИ

ПЕРЕХІД ВІД «ЕФЕКТИВНОСТІ» ДО «БЕЗПЕКИ»: СУЧАСНА СВІТОВА АРХІТЕКТУРА ПЕРЕХОДИТЬ ВІД ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ ДО СУВЕРЕННОГО КОНТРОЛЮ НАД АКТИВАМИ ТА РЕСУРСАМИ ЧЕРЕЗ «ОЗБРОЄННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ».

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНОЇ: ВИЗНАЧАЄТЬСЯ ЯК ЗДАТНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЗАХИЩАТИ СТРАТЕГІЧНІ ГАЛУЗІ, ЛАНЦЮГИ ПОСТАЧАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ ДОСТУПІ ДО РЕСУРСІВ.

@ZTUEDUU

А

У зарубіжних правових системах економічна безпека не завжди інституціоналізована як самостійна галузь права. Натомість вона реалізується через комплекс норм публічного та приватного права, що регулюють відносини у сфері національної безпеки, фінансового контролю, санкційної політики, інвестиційного режиму, антимонопольного регулювання, експортного контролю, захисту критичної інфраструктури та протидії економічним правопорушенням.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОХОПЛЮЄ:

- нормативно-правову основу (конституційні положення, закони, підзаконні акти);
- інституційні механізми (спеціалізовані органи державної влади);
- процедурні інструменти (скринінг, ліцензування, санкційні процедури);
- контрольні та наглядові механізми (судовий і адміністративний контроль).

Моделі правового забезпечення економічної безпеки формуються залежно від типу економічної системи, рівня державного втручання в економіку та геополітичних пріоритетів держави.

МОЖНА ВИДІЛИТИ ТРИ КЛЮЧОВІ ПРАВОВІ ПІДХОДИ, ЯКІ ЗАРАЗ ДОМІНУЮТЬ У СВІТІ:

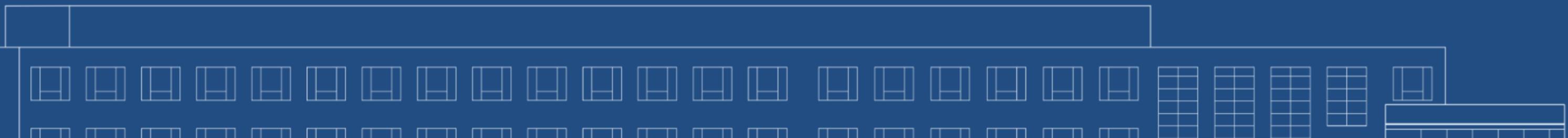
Ліберально-правова модель
(США, Велика Британія):
акцент: Захист ринкових
механізмів від зовнішніх
неринкових втручань.

Інструментарій: Жорсткий
інвестиційний скринінг (CFIUS у
США) та експортний контроль
технологій. Право фокусується на
запобіганні крадіжці
інтелектуальної власності.

Соціально-орієнтована /
Регуляторна модель
(Німеччина, Франція, ЄС): *
акцент: Захист стратегічних
галузей та соціальних
стандартів.

Інструментарій: Золоті акції держави, контроль за злиттям компаній, захист енергетичної
незалежності через директиви.

Дирижистська (Етатистська) модель (Китай, Сінгапур): *акцент: Економічна безпека =
виживання держави.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

Якщо світ переходить від «ефективності» до «безпеки», чи не означає це поступову деградацію норм міжнародного торговельного права (СОТ)? Чи може національна безпека бути «універсальним виправданням» для порушення будь-яких міжнародних зобов'язань?»

Яка модель – ліберальна (США) чи дирижистська (Китай) – на Вашу думку, є більш стійкою до правового хаосу в умовах глобальної нестабільності?»

АМЕРИКАНСЬКА МОДЕЛЬ (ТОРГОВЕЛЬНА АДМІНІСТРАТИВНА ДЕРЖАВА)

<p>Основна мета: фортифікація технологічного лідерства США та запобігання посиленню конкурентів, зокрема Китаю.</p>	<p>Експортний контроль: доктрина «високого паркану навколо малого подвір'я» (суворі обмеження на вузький перелік передових технологій).</p>
<p>Ключові інструменти: CFIUS (Комітет з іноземних інвестицій): Здійснює жорсткий скринінг ПІ; закон FIRREA (2018) розширив його повноваження на неконтрольні інвестиції в критичні технології та дані.</p>	<p>Промислова політика: акти CHIPS and Science Act та Inflation Reduction Act (IRA) спрямовані на стимулювання внутрішнього виробництва та дерискинг ланцюгів постачання.</p>

КИТАЙСЬКА МОДЕЛЬ («ВСЕОХОПНА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА»)

Основна мета: стабільність режиму та досягнення повної самодостатності («dual circulation»).

ОСОБЛИВОСТІ:

1. Rule by Law (Правління за допомогою закону): використання права для легалізації повноважень партії та контролю над бізнесом.

---

2. Суверенітет даних: жорстка локалізація даних на території КНР та контроль за їх транскордонною передачею.

---

3. Закон про експортний контроль (2020): має екстериторіальний характер і дозволяє карати іноземних суб'єктів.

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ («DE-RISKING»)

- **Основна мета:** зниження стратегічних залежностей при збереженні відкритості ринків (принцип «відкриті настільки, наскільки можливо, закриті настільки, наскільки необхідно»).
- **Ключові інструменти:** АСІ (Інструмент протидії економічному примусу): Дозволяє ЄС запроваджувати контрзаходи проти політичного тиску через економіку.
- **Гібридний характер:** розподіл повноважень між ЄС (торгівля) та державами-членами (національна безпека).
- **Секторальні акти:** European Chips Act та Critical Raw Materials Act для диверсифікації та підтримки внутрішнього виробництва.

НАЦІОНАЛЬНІ ПІДХОДИ:

Франція («Дирижизм 2.0»): Закон РАСТЕ розширив скринінг інвестицій на продовольчу та інформаційну безпеку.

Німеччина: Посилення закону AWG, криміналізація порушень санкцій та відхід від ідеї «змін через

торгівлю».

@ZTUEDUUA

БРИТАНСЬКА МОДЕЛЬ (АВТОНОМІЯ ТА ГНУЧКІСТЬ)

Закон про національну безпеку та інвестиції (NSI Act, 2021):

встановив режим обов'язкового повідомлення про угоди в 17 чутливих секторах.

Стратегічна невизначеність:

відсутність жорсткого юридичного визначення «національної безпеки» надає уряду гнучкість у реагуванні на адаптивні загрози.

СХІДНОАЗІЙСЬКІ МОДЕЛІ (ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ СТІЙКОСТІ)

Японія (ESPA, 2022):

побудована на чотирьох стовпах: стійкість ланцюгів постачання, безпека інфраструктури, підтримка технологій та секретність патентів.

Південна Корея:

\Рамковий закон про стабілізацію ланцюгів постачання (2023) створив Комітет під головуванням Міністра фінансів та Спеціальний фонд для фінансування проектів дерискінгу.

@ZTUEDUUA

НАДНАЦІОНАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЙНА МОДЕЛЬ

Особливістю цієї моделі є поєднання компетенції держав-членів і наднаціональних інститутів.

Економічна безпека забезпечується через:

- механізм координації скринінгу прямих іноземних інвестицій;
- санкційну політику ЄС;
- регулювання експорту товарів подвійного призначення;
- захист внутрішнього ринку від економічного примусу третіх держав.

Європейський підхід орієнтований на формування стратегічної автономії та забезпечення технологічного суверенітету в умовах глобальної конкуренції.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

Чи не створює модель ЄС (розподіл компетенцій між Брюсселем та столицями) «сірі зони» в правовому регулюванні, якими можуть скористатися зовнішні агресори?

Британська модель використовує «стратегічну невизначеність». Чи прийнятний такий підхід для України, де принцип правової визначеності є критично важливим для боротьби з корупцією?

ЕСТОНІЯ: ПЕНІТЕНЦІАРНИЙ КОДЕКС (2001)

Естонський підхід вирізняється високою структурованістю та увагою до інформаційної чистоти бізнесу.

- Система правопорушень (Глава 21): Охоплює 9 ключових розділів, від незаконної господарської діяльності до корупції в комерційній сфері.
  - Санкційна політика: * Максимальне покарання — 10 років (за легалізацію доходів у складі групи або в особливо великих розмірах).
- Суб'єкти відповідальності: як фізичні, так і юридичні особи.

Унікальні новели для запозичення:

- ✓ Відповідальність за оприлюднення недостовірних даних про стан товариства.
  - ✓ Криміналізація приховування результатів аудиторських перевірок.
- ✓ Акцент на корупції в приватному секторі (Sector-specific corruption).

Литва: Кримінальний кодекс (2000)

Литовська модель є прикладом деталізації складів злочинів, пов'язаних із платіжними інструментами та зловживаннями в корпоративному управлінні.

Ключові склади: Контрабанда, нецільове використання кредитів, комерційне шпигунство, маніпулювання цінами на ринку цінних паперів.

Особливості відповідальності:

Більше половини статей (13 з 25) передбачають відповідальність юридичних осіб.

Найвищі санкції встановлені за контрабанду (до 8 років) та легалізацію коштів (до 7 років).

Цінність для України: Специфічний підхід до інституту відповідальності юридичних осіб, який є більш гнучким, ніж існуючі в Україні «заходи кримінально- правового характеру».

Латвія: Кримінальний кодекс (1998)

Латвійський досвід цікавий розширеним переліком діянь, що стосуються фінансової системи та порушень на ринках капіталу.

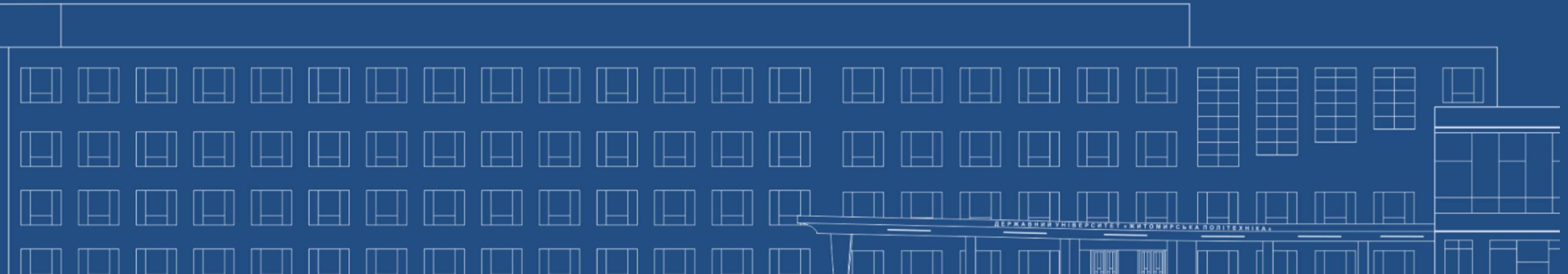
Специфіка Глави XIX:

1. Криміналізація недостовірних відомостей про стан фінансової системи країни (захист макростабільності).
2. Широкий спектр правопорушень у процедурах неплатоспроможності (банкрутства).
3. Лихварство як окремий склад злочину.
4. Маніпуляції зі спортивними змаганнями (у контексті впливу на тоталізатори та економіку спорту).

Корупційний блок: Стаття 199 «Кримінальний підкуп» розглядається як фундамент протидії корупції в приватному секторі.

@ZTUEDUU

A

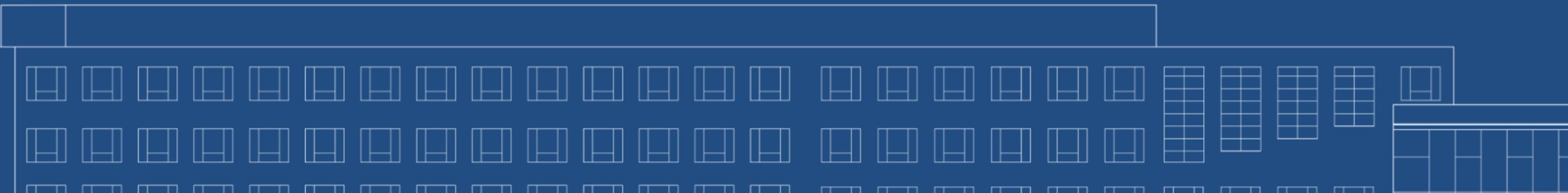
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ДЛЯ РЕФОРМУВАННЯ НА ПІДСТАВІ ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ ОКРЕМИХ КРАЇН ЄС

Напрямок реформи	Суть запозичення	Країна-орієнтир
Приватна корупція	Посилення відповідальності за підкуп та зловживання в комерційних структурах.	Естонія, Латвія
Інформаційна деліктність	Криміналізація подання недостовірної бухгалтерської та аудиторської звітності.	Естонія
Юридичні особи	Перехід до повноцінної кримінальної відповідальності корпорацій за економічні злочини.	Литва
Фінансовий моніторинг	Жорсткі санкції за ухилення від декларування готівки та приховування бенефіціарів.	Латвія

Питання для обговорення:

Естонія та Литва активно використовують кримінальну відповідальність юридичних осіб.

Чому, на Вашу думку, українська правова доктрина так важко сприймає цей інститут, і чи змінить це запровадження нового КК?

Висновки

- 1.1. У зарубіжних державах відсутня уніфікована модель правового забезпечення економічної безпеки; кожна система формується з урахуванням історичних, економічних і політичних чинників.
- 2.2. Спостерігається поступовий відхід від концепції абсолютної економічної лібералізації на користь стратегічного регулювання.
- 3.3. Економічна безпека дедалі більше інтегрується в систему національної безпеки та міжнародної політики.
- 4.4. Право виступає ключовим інструментом забезпечення економічного суверенітету та технологічної автономії держави.

Питання для рефлексії

- Чи є сенс у створенні окремого «Кодексу економічної безпеки», чи «дифузна» модель зарубіжних країн є більш адаптивною?
- Який елемент із розглянутого досвіду (наприклад, японський ESPA чи литовський підхід до контрабанди) Ви б впровадили в Україні вже завтра, а який вважаєте категорично неприйнятним для наших правових реалій?
- Як змінюється роль правника в системі економічної безпеки: він залишається «охоронцем процедури» чи стає «архітектором стратегії»?

Вправа «3-2-1»:

3 нові правові інструменти, про які Ви дізналися сьогодні.

2 аспекти, які б Ви хотіли б порівняти у своїй дисертації.

1 критичне зауваження до існуючої системи економічної безпеки України крізь призму зарубіжного досвіду.

Завдання для самостійної роботи

- 1. Підготувати порівняльний аналіз моделей правового забезпечення економічної безпеки у зарубіжних державах**
- 2. Проаналізувати підходи Європейського Союзу до правового регулювання економічної безпеки**
- 3. Сформулювати пропозиції щодо імплементації зарубіжного досвіду в Україні**

1. Vinhas de Souza L. Comparing EU and US approaches towards Economic Security Strategies. Luiss Institute for European Analysis and Policy. 2024. September 3. 12 p. (Policy Brief 11/2024).
2. Claussen K., Meyer T. Economic Security and the Separation of Powers. University of Pennsylvania Law Review. 2024. Vol. 172. P. 1955–1988.
3. Enforcement of Framework Act on Supply Chain Stabilization Support for Economic Security. Kim & Chang Newsletters. 2024. July 19.
4. Chimits F. et al. European Economic Security: Current practices and further development. Brussels : European Parliament, 2024. 32 p. (In-depth Analysis).
5. Німеччина. Foreign Trade and Payments Act (Außenwirtschaftsgesetz – AWG) of 6 June 2013, as last amended by Article 1 of the Act of 23 May 2022. UNCTAD Investment Policy Hub.
6. French Foreign Direct Investment Rules Set for Overhaul. Jones Day Commentary. 2020. January.
7. Fabry E. et al. Shields Up: How China, Europe, Japan and the United States Shape the World through Economic Security. Jacques Delors Institute. 2024. February. (Policy Paper N°298).
8. Республіка Корея. Framework Act on Supply Chain Stabilization Support for Economic Security: Act No. 19828, Dec. 26, 2023.